

ANVIOÙ HON LEC'HIOÙ (15)

Da glozañ gant ar ger *lann*. Ar ger *lann* zo ur skouer vrav eus an hêrezh indezeuropek rak kavet e vez en holl yezhoù Europa, war-bouez nebeut. *Lande* en galleg, *land* en saozneg gant ar ster « bro » (soñjit en anvioù *Scotland* pe *England*) pe en alamaneg ivez gant an anv *Deutschland* « Alamagn », pe c'hoazh al *lander* niverus, diazez o bro kevredet. Ar ger n'en deus ket beajet en mesk ar yezhoù-se, bezañ en deus ar memes orin a-gozh, traken. Un orin heñvel ouzh hini hon *lann*. Amprestet eo bet avat gant yezhoù all evel en euskareg *landa*, marteze diwar ar gwiskad keltiek kozh a oa en darempred gant an euskareg, yezhoù amezek ma oant. Dont a ra *lann* eus ur c'heltieg kozh **landa* diwar ur wrizienn **lendh*- « takad digor, difraost » : -*nd* en deus roet -*n(n)* er yezhoù keltiek modern, er reoù predenek da gentañ, daoust da zisreolennoù zo a-wezhioù...

Hon *lann* a dro da *lam*- pan vez prokliteg en degouezhioù evel *Lambaol* (diwar *lann* + *Paol*). Ne skriver *lann* nemet pan vez heuliet gant un elfenn o kregiñ gant ur vogalenn, evel *Lannedern* (diwar *lann* + *Eder*), met *Lanvaodez* (diwar *lann* + *Maodez*). A-wezhioù eo koazhet da *la*-, ha kement-mañ a-gozh, evel en *Lababan* (diwar *lann* + *Paban* – cf. *Pabu* -) hag a oa *Lababan* en 1574 (hervez Kartular Iliz Kemper).

tre(v). Gant *ploue* ha *lann*, *trev* eo ar merk bras all eus istor hon bro. Ur ger a rankomp termeniñ en meur a vod hag evit se e rankomp mont pell en istor kozh ar ger. Evel ar ger *lann*, ar ger *trev* zo arouez meur a rummad gant sterioù disheñvel... ha tost memes tra. En henvrezhoneg e oa anavezet dindan ar stumm *treb* hag e talvez kement hag « exploitation agricole, lieu habité » met ivez « tribus, populations de la même cohorte », evel-se « diminidium « tribus » quae dicitur *treb* *Uuocammoe* », hervez Kartular Redon (karta 182). Met an *treb*-se gant un dalvoudegezh lies, moarvat eo reishoc'h lâret hollek, en devoa ivez ur stumm gant merk al liester : *trebou* o c'hlozañ « *turmae* » « troupes, foules ». Pan lâran hollek soñjit er ger *dour*, pe *bara* : an hollad zo anezhe « de l'eau », « du pain », ar memes tra evit an implij-se eus *treb* « des tribus ». Koshoc'h c'hoazh e oa anavezet en galianeg gant ar ster « habitation » met e-barzh anvioù-lec'hioù evel *Atrebates* zo troet « habitants », pe resisoc'h « propriétaires, maîtres du sol », diwar **ad-treb-ates* (elfenn hag a adkaver en heniwerzhoneg *attrab* « habitation, propriété »), pe anvioù-tud evel *Trebonius* a droer « chef de village ». Skiantourien zo o deus sachet evezh an dud war ar fed e vez kavet ur verb *trevar* « habiter » « fréquenter un endroit » en henvrezh ok ar Provañs. Empradur ar geriennoù en meur a c'heriaoueg disheñvel. Ur wezh c'hoazh n'eo nemet azoniad ar yezhoù o vevañ. Galianeg, met koshoc'h zo gant ar c'heltibereg, en tu Zaragoza, gant an anv *Con-trebia* troet « Agglomération » (degaset gant *con-* « gant »). Labourioù niverus tud evel Delamarre, Lambert, Lejeune, Fleuriot o deus lakaet kalzik eus an elfennoù-se war wel. En iwerzhoneg, en heniwerzhoneg e kaver ar ger *treb* ivez gant an dalvoudegezh « habitation, exploitation agricole ». Al lec'hioù difraostet a veze labouret hag an dud a chome war an douaroù-se, sede ster kentañ hon *trev*. Ar ster « famille, tribu » a gaver ivez. Sede, evit mont berr : hag an dud hag o c'hêr, sede petra oa talvoudegezh kozh ar ger *trev*. Ma kaver *treff* « urbs » en krennvrezhoneg e kaver ivez en kembraeg *treff* gant ar ster « habitation, hameau » ha goude « ville ». An droienn kembraeg *a-dref* « à la maison » zo diwar ar memes ger, met ar brezhoneg *a-dreñv* zo disheñvel, disheñvel fonologiezh *a-dreñv* diouzh hini *trev* na ziskouez morse tamm friadur ebet. Met ne zilâr ket e vefent gerioù kar. Sede, en krennvrezhoneg zo ur verb, implijet ur wezh nemetken, un *hapax* eta, *adreñvaat* hag a dalvez « Retourner (d'où l'on vient) » : er *Basion* eus 1530, p. 77b, emañ « Petra eu a grez te aman / A *treffa* az tu dahunan / A tut heman endan poan out » « Que fais-tu ici ? Retourne chez toi ; cache-toi : tu es sous le coup de la peine qui attend les gens de cet homme ».

Dalc'homp ganti. En hengerneveureg e kaver ivez *treuedic* o c'hlozañ « *rusticus* » ha « *colonus* », ar pezh a laka ac'hanomp da soñjal en anv familh *Trevedic*, bev-mat en tu Gwened hag ar bannlev, da lâret eo ar vro etre an aod hag ar maezioù.

Ar ster labourat an douar zo sklaer-tre en implij ar ger *trevad* a dalvez kement hag « eostad » (*teuat* « moisson » eme Catholicon 1499) : da lâret eo ar pezh zo produet gant an an *drev*. Alies e klevet al liester *trevajoù* diwar *trevadoù* hag a glever ivez. Ur ster pozitivel eta.

Ar ger *trevad* a samm ivez ur garg all, abalamour m'eo pozitivel, just a-walc'h : a-blasoù e talvez kement ha « had ». Evel en unan eus gwerzennoù Yann ar Gwenn, bet o vevañ entre Plougoucant ha

Priel : « Evit preparin douar da lakat *an trevat*, / Eo eun dra necesser cavet eur boto coat. » « Pour disposer la terre à recevoir la semence, c'est une chose nécessaire d'avoir des sabots. ». En 1821 ec'h embanne ar Gonideg en e c'heriadur, p. 451a : « *Trévad*, s. m., Suivant les uns, c'est la semence mise en terre, laquelle ne produit pas ce qu'on avait espéré. ». Negativel, un disterañ...

Hag evel-just *trevad* eo an hini zo o vevañ en un drev. *Un drevadez* evit envel ur vaouez. Gant se e oa bet troet alies-alies gant ar ger « colon », dres evel en hengerneveureg : *trevad* zo kar d'an *trevidig*... Diwar kement-se zo bet kinniget geriennoù nevez savet war ar wrizienn-se en ur adkemer ar ster « colon » met ivez « colonie », « colonial », « colonisé », etc. Hag ar sterioù-se a glot tre ha tre gant ar pezh a gaver en galleg, pe en saozneg : *trevadenn* « colonie », *trevadenniñ* « coloniser ». Ur ger evel *trevadennad* a ziskouez pe unan zo o chom en un *drevadenn* pe unan o soublañ dindan an *trevadenniñ*. Pinvidigezh ha soutilder ar yezh evit komz eus traoù diaes, tremen diaes...
[da vezañ kendalc'het]

Herve Bihan

[a vo roet en dibenn al lodenn diwezhañ]